

نظرات استدلالی شورای نگهبان

عنوان

لایحه معاهده استرداد مجرمین بین جمهوری اسلامی ایران و
جمهوری قزاقستان

شماره مسلسل: ۱۳۹۳۰۱۰۷

تاریخ: ۱۳۹۳/۶/۲۶

پژوهشکده شورای نگهبان

شناسنامه

عنوان:

نظرات استدلالی شورای نگهبان

لایحه معاهده استرداد مجرمین بین جمهوری اسلامی ایران و
جمهوری قزاقستان

تدوین، تنقیح و استخراج:

حسین فاتحی زاده

بازبینی و نظارت علمی:

مصطفی مسعودیان

گروه تدوین نظرات و مبانی آراء شورای نگهبان

شماره مسلسل: ۱۳۹۳۰۱۰۷

تاریخ انتشار: ۱۳۹۳/۶/۲۶

پژوهشکده شورای نگهبان

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

لایحه معاهده استرداد مجرمین بین جمهوری اسلامی ایران و جمهوری قزاقستان

فهرست مطالب

مقدمه	۲
لایحه معاهده استرداد مجرمین بین جمهوری اسلامی ایران و جمهوری قزاقستان	۳
سرانجام مصوبه	۱۶

مقدمه

بر اساس اصل (۹۴) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، کلیه مصوبات مجلس شورای اسلامی به وسیله شورای نگهبان از نظر انطباق با موازین اسلام و قانون اساسی مورد بررسی قرار می‌گیرد و در صورت مغایرت برای تجدیدنظر به مجلس بازگردانده می‌شود. همچنین به موجب اصل (۸۵) قانون اساسی مجلس شورای اسلامی می‌تواند تصویب اساننامه‌های دولتی را به دولت واگذار کند که در این صورت اساننامه‌های مصوب دولت می‌بایست به لحاظ انطباق با شرع و قانون اساسی به تأیید شورای نگهبان برسند. علاوه بر این به موجب اصل (۴) قانون اساسی، کلیه قوانین و مقررات مدنی، جزایی، مالی، اقتصادی، اداری، فرهنگی، نظامی، سیاسی و غیر اینها باید بر اساس موازین اسلامی باشد. این اصل بر اطلاق یا عموم همه اصول قانون اساسی و قوانین و مقررات دیگر حاکم است و تشخیص این امر بر عهده فقهای شورای نگهبان است. تفسیر قانون اساسی نیز به موجب اصل (۹۸) قانون اساسی بر عهده شورای نگهبان قرار گرفته است.

در راستای اجرای این اصول، کلیه مصوبات مجلس، اساننامه‌های دولتی و استفساریه‌ها در جلسات شورای نگهبان مورد بررسی فقهی و حقوقی قرار گرفته و نظر نهایی شورا ابلاغ می‌گردد. با عنایت به تأکیدات رهبر معظم انقلاب اسلامی مبنی بر ضرورت اعلام مبانی و استدلالات شورای نگهبان، گروه تدوین پژوهشکده شورای نگهبان، با همکاری اداره تدوین دفتر امور حقوقی شورای نگهبان، اقدام به استخراج استدلالات و مبانی نظری آراء این شورا نموده است. کارشناسان این پژوهشکده، با مطالعه دقیق متن مذاکرات شورای نگهبان - که از سوی معاونت اجرایی ضبط و پیاده‌سازی می‌شود - استدلالات و ظرایف مورد نظر اعضاء را استخراج نموده، و با حفظ اصالت، آنها را در قالب یک متن علمی به جامعه حقوقی کشور ارائه می‌نمایند. یقیناً انتشار مبانی اظهارنظرهای شورای نگهبان، موجب آشنایی هرچه بیشتر جامعه علمی و نهادهای تقنینی و اجرایی کشور با فعالیت‌های این شورای حساس و تأثیرگذار شده و همچنین می‌تواند به عنوان متون درسی و پژوهشی در محافل دانشگاهی و حوزوی مورد استفاده قرار گیرد.

لایحه معاهده استرداد مجرمین بین جمهوری اسلامی ایران و جمهوری قزاقستان

تاریخ مصوبه مجلس شورای اسلامی: ۱۳۹۲/۱/۲۸

تاریخ بررسی در شورای نگهبان: ۱۳۹۲/۲/۴

ماده واحده- موافقتنامه استرداد مجرمین بین جمهوری اسلامی ایران و جمهوری قزاقستان، به شرح پیوست، تصویب و اجازه مبادله اسناد آن داده می‌شود.

تبصره- رعایت اصل یکصد و سی و نهم (۱۳۹) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در اجرای ماده (۱۹) این معاهده^۱ و اصل هفتاد و هفتم (۷۷) قانون اساسی برای هر گونه اصلاح معاهده در اجرای ماده (۲۰)^۲ الزامی است.

بسم الله الرحمن الرحيم

معاهده استرداد مجرمین بین جمهوری اسلامی ایران

و جمهوری قزاقستان

جمهوری اسلامی ایران و جمهوری قزاقستان که از این پس

«طرف‌های متعاقد» نامیده می‌شوند با تمایل به تأمین هر چه بیشتر

۱. ماده (۱۹) معاهده استرداد مجرمین بین جمهوری اسلامی ایران و جمهوری قزاقستان:

«ماده ۱۹- مشورت

۱- طرف‌های متعاقد به موجب درخواست هر یک از آنها می‌توانند در خصوص تفسیر این معاهده با یکدیگر مشورت نمایند.

۲- مراجع صلاحیتدار دو طرف متعاقد می‌توانند مستقیماً به منظور بررسی درخواست‌های خاص و ارتقاء و بهبود این معاهده با یکدیگر مشورت نمایند.

۳- اختلاف و عدم توافق احتمالی در حین اجرای مفاد این معاهده به وسیله طرف‌های متعاقد از طریق مشورت و گفت‌وگوهای دو جانبه حل و فصل خواهد شد.»

۲. ماده (۲۰) معاهده استرداد مجرمین بین جمهوری اسلامی ایران و جمهوری قزاقستان:

«ماده ۲۰- تغییرات و اضافات

با توافق متقابل طرف‌های متعاقد، می‌توان تغییرات و اضافاتی را در مورد این معاهده اعمال نمود که توسط پروتکل‌هایی که جزء لاینفک معاهده می‌باشند، قوت قانونی خواهند یافت. تغییرات و اضافات طبق بند (۱) ماده (۲۱) این معاهده، لازم‌الاجراء خواهند شد.»

همکاری‌های مؤثر در مقابله با جرائم و تنظیم روابط بین دو کشور در زمینه استرداد مجرمین، در موارد زیر به توافق رسیدند:

ماده ۱- تعهد استرداد

هر کدام از طرف‌های متعاقد موظف است مطابق مقررات این معاهده شخصی را که به منظور انجام تحقیقات کیفری یا اجرای حکم محکومیت به لحاظ ارتکاب جرائم قابل استرداد در قلمرو طرف درخواست کننده تحت پیگرد قرار دارد و در قلمرو طرف درخواست شونده حضور دارد را به طرف متعاقد دیگر مسترد نماید.

الف- دیدگاه مغایرت

- از آنجا که در قضاوت و فرآیند دادرسی کیفری کشور قزاقستان موازین اسلامی رعایت نمی‌شود و تأیید معاهده مزبور، مستلزم تأیید جواز دادرسی این کشور است، لذا ماده (۱) معاهده مزبور، مغایر با موازین شرع است.

- در نظام حقوقی اسلام قضاوت و اجرای حکم از شئون حاکم و ولی‌امر مسلمین است و لذا قضات باید مأذون و منصوب از جانب وی باشند. از این رو، چون قضات دادگاه‌های کشور قزاقستان از ناحیه ولی‌امر نصب نشده‌اند و نیز فاقد شرایط شرعی لازم برای قضاوت از جمله عدالت، اسلام و ... هستند، متن معاهده مزبور از جمله ماده (۱) آن مغایر با موازین شرع است.

ب- دیدگاه عدم مغایرت

- نظری ابراز نشد.

ج- دیدگاه ابهام

- نظری ابراز نشد.

د- تصمیم شورا

ماده ۲- جرائم قابل استرداد

۱- از نظر این معاهده، جرائم قابل استرداد جرمی هستند که

به موجب قوانین ملی طرف‌های متعاقد هنگام درخواست استرداد مستوجب مجازات بوده و برای ارتکاب آن جرائم مجازات‌هایی همچون سلب آزادی به مدت حداقل یک سال یا مجازات سنگین‌تری پیش‌بینی شده باشد.

۲- چنانچه درخواست استرداد مربوط به شخصی باشد که توسط دادگاه طرف درخواست به لحاظ ارتکاب جرائم قابل استرداد به سلب آزادی محکوم شده است، استرداد تنها در صورتی ممکن است که مجازات قابل اجرا کمتر از شش ماه حبس یا مجازات سنگین‌تری نباشد.

۳- از نظر این ماده در زمان تصمیم‌گیری، چنانچه عمل ارتكابی مطابق قوانین هر دو طرف متعاقد جرم باشد.

الف- اینکه آیا قوانین طرف‌های متعاقد این اعمال و جرائم را در یک طبقه قرار دهند یا جرم ارتكابی را با اصطلاح یکسان به کار می‌برند یا خیر، اهمیتی ندارد.

ب- اعمال شخصی که استرداد وی درخواست شده به صورت کلی در نظر گرفته می‌شود و متفاوت بودن اجزای جرم براساس قوانین طرف‌های متعاقد مهم نیست.

۴- در صورتی که استرداد به خاطر ارتكاب جرائم مرتبط با حقوق گمرکی، قوانین مالیاتی یا در مورد مقررات ارزی باشد، به دلیل اینکه در قوانین طرف متعاقد درخواست شونده قاعده مالیاتی یا گمرکی مشابهی با قوانین طرف درخواست کننده وجود ندارد، نمی‌توان از استرداد امتناع ورزید.

۵- اگر جرم در خارج از قلمرو طرف متعاقد درخواست کننده صورت پذیرفته باشد در صورتی که قوانین طرف متعاقد درخواست شونده، مجازاتی را برای انجام جرمی که در خارج از قلمرو آن کشور انجام شده در همان وضعیت پیش‌بینی کرده باشد انجام خواهد شد. در صورتی که قوانین طرف درخواست شونده مقررات فوق‌الذکر را پیش‌بینی نکرده باشد، طرف متعاقد درخواست شونده می‌تواند استرداد را انجام دهد.

۶- اگر درخواست استرداد مربوط به چندین جرم باشد که هر کدام از آنها براساس قوانین دو طرف متعاقد قابل مجازات باشند ولی تعدادی از آنها شرایط مندرج در بندهای (۱) و (۲) این ماده نداشته باشند، استرداد امکان پذیر خواهد بود.

الف- دیدگاه مغایرت

- اگرچه طبق بند (۱) ماده (۲) جرائم قابل استرداد باید به موجب قوانین هر دو طرف معاهده مستوجب مجازات باشد، لکن مطابق جزء (الف) بند (۳) این ماده، لزومی ندارد که جرم واحد، در هر دو کشور از یک طبقه از جرائم محسوب شود. این امر در مواردی که یک جرم، در یک کشور سبک‌تر از کشور دیگر می‌داند، ایجاد مشکل می‌کند. برای مثال اگر مرتکب جرمی که مجازاتش در ایران سبک‌تر از قزاقستان است را به آن کشور تحویل دهیم تا مجازات سنگین‌تری را متحمل شود، این امر مستلزم ظلم به او و مغایر با موازین شرع است. ضمن آنکه از اطلاق ماده (۲) معاهده این معنا برداشت می‌شود که مجرم، هم در ایران و هم در کشور قزاقستان محاکمه شود؛ در حالی که تحمل دو مجازات برای ارتکاب یک جرم برخلاف شرع است.

- اصل صلاحیت شخصی حقوق کیفری که بیان می‌دارد هر کشوری می‌تواند اتباع خود را که در کشورهای دیگر مرتکب جرم شده‌اند مجازات نماید، همان قانون کاپیتولاسیون^۱ است که حضرت امام خمینی (ره) به شدت با آن مخالف بود؛ زیرا صلاحیت دستگاه قضایی حکومت اسلامی را در محاکمه مجرمین اتباع خارجی محدود می‌سازد.

- بر اساس قاعده فقهی لزوم^۲، پذیرش این معاهده مستلزم رعایت مفاد آن هست؛ بر این اساس، اگر ما یک تبعه‌ی مسلمان قزاقی که نظام حکومتی کشور خود را قبول دارد، به قزاقستان تحویل دهیم، این امر اشکالی ندارد؛ اما اگر یک فرد مسلمان و شیعه قزاقی که نظام حکومت قزاقستان را قبول ندارد، کشور ما با امضاء و تصویب این معاهده ملزم باشد که وی را تحویل دهد، این امر مغایر موازین شرع از جمله قاعده

۱. کاپیتولاسیون حقی است که در یک کشور به اتباع خارجی دهند مبنی بر اینکه در محاکم خود آن کشور محاکمه نشوند، بلکه در محاکم مربوط به دولت خود محاکمه گردند. (لغت‌نامه دهخدا، ذیل واژه کاپیتولاسیون)

۲. بر اساس این قاعده، هرگاه اشخاص عقد و پیمانی می‌بندند به آن احترام می‌گذارند و آن را بدون توافق بر هم نمی‌زنند. به عبارت دیگر، طرفین وقتی عقدی را منعقد می‌کنند هر دو مصمم به اجرای مفاد آن و معتقد به لوازم آن هستند.

نفی سبیل^۱ است؛ زیرا تحویل شخص مسلمان به کفار جهت محاکمه مصداق بارز تسلط و تفوق کفار بر مسلمانان است؛ مگر اینکه مجرمین مسلمان و شیعه از این معاهده استثناء شوند و مسلمان بودن شخص از موارد منع استرداد تلقی شود.

- اگرچه طبق بند (۸) ماده (۳)^۲ این معاهده، از جمله موارد منع استرداد، زمانی

۱- مفهوم قاعده این است که خداوند در قوانین و شریعت اسلام هیچ‌گونه راه نفوذ و تسلط کفار بر مسلمین را باز نگذاشته است. پس در هیچ شرایطی تسلط کفار بر مسلمانان جایز نیست. آیات و روایات بسیاری دلالت دارند که هر گونه ارتباط و داد و ستدی که موجب سلطه بیگانگان بر مسلمان شود، اعم از سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و نظامی، ناروا است و جایز نمی‌شمارند. فقها از این مطلب تحت عنوان قاعده نفی سبیل یاد می‌کنند.

۲- ماده (۳) معاهده استرداد مجرمین بین جمهوری اسلامی ایران و جمهوری قزاقستان:
«ماده ۳- امتناع از استرداد

براساس این معاهده، استرداد در موارد زیر انجام نخواهد شد:

۱- در صورتی که شخص مورد نظر در قلمرو طرف متعاقد درخواست شونده به دلیل جرمی که به‌خاطر آن درخواست استرداد شده است، متهم، محکوم یا تبرئه شده باشد.

۲- در صورتی که مطابق قوانین طرف متعاقد درخواست شونده اگر همان جرم در قلمرو طرف متعاقد درخواست شونده ارتکاب شده بود، پیگرد جزایی به لحاظ مرور زمان امکان‌پذیر نبود. مقررات یا شرایط مربوط به مرور زمان براساس قوانین طرف متعاقد درخواست کننده باید مورد توجه طرف درخواست شونده قرار بگیرد و در این صورت طرف متعاقد درخواست کننده به صورت مکتوب قوانین مربوط به مرور زمان خود را ارائه خواهد نمود.

۳- چنانچه شخصی که استرداد وی درخواست شده است تبعه طرف متعاقد درخواست شونده باشد.

۴- در صورتی که جرمی که به علت ارتکاب آن درخواست استرداد شده است، براساس قوانین طرف متعاقد درخواست شونده به دلیل ارتکاب تمام یا قسمتی از جرم در قلمرو آن مورد تعقیب قرار گرفته باشد.

۵- در صورتی که در موارد خاص، طرف متعاقد درخواست شونده با توجه به شدت جرم و منافع طرف متعاقد درخواست کننده، با در نظر گرفتن وضعیت شخصی فرد مورد نظر، استرداد وی را با اصول انسانی مغایر بداند.

۶- در صورتی که جرمی که به خاطر ارتکاب آن استرداد، درخواست شده است جرم نظامی به حساب بیاید، اما طبق قوانین کیفری عادی، جرم محسوب نشود.

۷- در صورتی که طرف متعاقد درخواست شونده دلایلی موثق داشته باشد که منظور از درخواست استرداد، تعقیب یا مجازات شخص مورد نظر به علت نژاد، دین، جنسیت، یا انگیزه‌های سیاسی وی بوده یا شخص ممکن است به هر یک از این دلایل محکوم شود.

۸- چنانچه طرف متعاقد درخواست شونده تشخیص دهد که استرداد به حاکمیت، امنیت ملی، نظم عمومی یا اخلاق حسنه آن لطمه می‌زند یا مغایر قانون اساسی آن است، درخواست استرداد را با ذکر دلیل رد خواهد نمود.»

است که استرداد، مغایر با قانون اساسی باشد و می‌توان ایرادات شرعی معاهده مزبور را با اطلاق اصل ۴ قانون اساسی برطرف کرد؛ لکن استناد به این اصل را نمی‌توان برای رفع ایرادات شرعی معاهده مزبور کافی دانست؛ زیرا اولاً همه موارد خلاف شرع به صورت قانون در نیامده است؛ لذا تشخیص موارد خلاف شرع مشکل شده و دستگاه قضایی نیز عملاً نمی‌تواند در هر استرداد مجرمی، عدم مغایرت این کار با شرع را احراز کند؛ ثانیاً احراز این امر بر عهده فقهای شورای نگهبان است نه دستگاه قضایی؛ بنابراین ذکر قید «عدم مغایرت با قانون اساسی» رافع ایرادات شرعی معاهده مزبور نیست. ضمن آنکه مواردی وجود دارد که در متن معاهده، عدم مغایرت مفاد آن با قانون اساسی - از جمله اصل چهارم - تصریح شده و این امر شرط اجرای معاهده اعلام شده است^۱، لکن شورای نگهبان این موارد را مغایر شرع شناخته است.^۲

ب- دیدگاه عدم مغایرت

- معنای استرداد مجرمین آن نیست که مجرم تحویل داده شده به کشور قزاقستان، دوباره در آن کشور محاکمه شده و متحمل مجازات مضاعف شود. بنابراین متفاوت بودن طبقات جرائم در دو کشور ایرادی ندارد. از این رو، اگر یک تبعه‌ی قزاقی به جرم قاچاق در ایران محکوم و زندانی شده باشد و در مقابل، یک تبعه ایرانی مثلاً به جرم حمل مواد مخدر در قزاقستان محاکمه و زندانی شده باشد، با توجه به اینکه هر دو فرد، محکوم و زندانی هستند مبادله آن دو با هم فاقد اشکال است و نیازی به هم‌طبقه و از یک جنس بودن جرایم ارتكابی نیست.

۱. ر.ک: جزء (پ) بند (۱) ماده (۴) لایحه موافقتنامه استرداد مجرمین بین جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری هند، جزء (ث) بند (۱) ماده (۳) لایحه موافقتنامه استرداد مجرمین بین جمهوری اسلامی ایران و دولت قطر و جزء (ث) بند (۱) ماده (۳) لایحه موافقتنامه استرداد مجرمین بین جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری عراق.

۲. نظر شورای نگهبان در مورد لایحه موافقتنامه استرداد مجرمین بین جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری هند مورخ ۱۳۸۸/۴/۲۴ مندرج در نامه شماره ۸۸/۳۰/۳۳۷۶۹ مورخ ۱۳۸۸/۴/۲۷؛ نظر شورای نگهبان در مورد لایحه موافقتنامه استرداد مجرمین بین جمهوری اسلامی ایران و دولت قطر مورخ ۱۳۹۱/۱۱/۷ مندرج در نامه شماره ۸۸/۳۰/۳۷۲۴۲ مورخ ۱۳۸۸/۱۱/۸ و نظر شورای نگهبان در مورد لایحه موافقتنامه استرداد مجرمین بین جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری عراق مورخ ۱۳۹۱/۱/۲۳ مندرج در نامه شماره ۹۱/۳۰/۴۶۳۷۶ مورخ ۱۳۹۱/۱/۳۰.

- معنای استرداد مجرم آن است که برای مثال، مجرمی از اتباع کشور قزاقستان در ایران محاکمه شده و در زندان به سر می‌برد؛ در مقابل یک فرد با تابعیت ایرانی نیز به جهت ارتکاب جرم در کشور قزاقستان محاکمه و زندانی شده است. با توجه به اینکه مشکلات زیادی فرضاً برای بستگان این مجرمین برای دیدار و ملاقات با آنها پیش می‌آید، برای حل این‌گونه مشکلات تابعین دو کشور، به کشور خود مسترد می‌شوند. این امر به این معنی نیست که حکم دادگاه‌های آن کشور از نظر شرعی نافذ است، بلکه منظور این است که تبعه هر کشور در کشور خود باشد. بنابراین، استرداد مجرمین فی‌نفسه مغایرتی با موازین شرع ندارد.

- در جلسه‌ای از مقام معظم رهبری^(مدظله) سؤال شد که وقتی کشور ایران با حکومت‌های دیگر موافقتنامه امضا می‌کند، با توجه به اینکه دستگاه قضایی دیگر کشورها بر اساس شرع اسلام نیست، آیا معاهدات و موافقتنامه‌های منعقدۀ با آن کشورها صحیح است؟ مضمون جواب ایشان آن بود که امضای قرارداد در این موارد در حقیقت یک قرار حکومتی و بلااشکال است و حاکم اسلامی می‌تواند برای حفظ منافع و حقوق مردم خود چنین معاهداتی را امضاء نماید. این امر، به معنای معتبر دانستن دستگاه حاکم بر کشورهای دیگر نیست؛ بنابراین استرداد مجرمین نیز نوعی ارتباط با دیگر کشورها است. از این‌رو معاهده مزبور خلاف شرع نیست.

- معنی استرداد مجرمین این است که برای مثال فردی که در کشور ایران مرتکب جرم شده، به کشور قزاقستان متواری می‌شود. در مقابل، فردی که در قزاقستان جرم انجام داده است، در ایران یافت می‌شود. بر اساس اصل صلاحیت شخصی بودن قوانین کیفری، هر تبعه ایران که در خارج از قلمرو سرزمین خود مرتکب جرم شود، دستگاه قضایی ایران صلاحیت رسیدگی نسبت به این جرم را دارد. معاهده مزبور نیز در راستای تأکید اصل مزبور است و مغایرتی با موازین حقوقی و شرعی ندارد.

- با توجه به استثنایی که در بند (۳) ماده‌ی (۳) معاهده وجود دارد، کشورهای طرف معاهده به هیچ‌عنوان اتباع خود را تحویل نمی‌دهند؛ بلکه صرفاً حق استرداد اتباع کشور درخواست‌کننده و یا تبعه کشور ثالث را دارند. ضمن آنکه استثنائات هشت‌گانه ماده‌ی (۳) با عنوان «موارد امتناع از استرداد» به خصوص بند (۸) موجب می‌شود تا در مواردی که امر استرداد با حاکمیت، امنیت ملی، نظم عمومی و اخلاق

حسنة کشور ایران در تضاد باشد، درخواست استرداد رد شود. بنابراین در این معاهده، حقوق اتباع ایرانی در عدم امکان استرداد آنها به کشور قزاقستان حفظ شده و از این جهت ایرادی به معاهده مزبور وارد نیست.

اگرچه در ماده (۳) معاهده مزبور، «مغایرت با شرع» صراحتاً از جمله موارد منع از استرداد ذکر نشده است؛ لکن باید گفت در مباحث حقوقی، موازین شرعی از جمله موارد اخلاق حسنة و نظم عمومی به شمار می‌رود که این موارد طبق بند (۸) ماده مذکور از جمله موارد رد استرداد ذکر شده است. ضمن آنکه طبق این بند از جمله موارد رد استرداد، مغایرت با قانون اساسی است و اصل ۴ قانون اساسی که بیان می‌دارد همه قوانین و مقررات کشور باید بر اساس موازین اسلامی باشد نیز شامل معاهده مزبور نیز می‌شود. از این رو می‌توان ایرادات شرعی معاهده مزبور را با اطلاق اصل ۴ برطرف کرد. بنابراین از این جهت ایرادی به این معاهده وارد نیست.

ج- دیدگاه ابهام

- نظری ابراز نشد.

د- تصمیم شورا

ماده ۹- بازداشت برای استرداد

در موارد اضطراری، طرف‌های متعاقد می‌توانند درخواست بازداشت برای استرداد شخص مورد درخواست را تا زمان ارائه درخواست استرداد بنمایند. درخواست بازداشت برای استرداد می‌تواند از طریق مجاری دیپلماتیک یا مستقیماً توسط نهادهای مرکزی مندرج در ماده (۷)^۱ این معاهده صورت گیرد.

۱. ماده (۷) معاهده استرداد مجرمین بین جمهوری اسلامی ایران و جمهوری قزاقستان:

«ماده ۷- تشریفات استرداد و اسناد لازم

۱- ارتباط بین طرف‌ها در مورد استرداد از طریق نهادهای مرکزی آنها صورت خواهد گرفت. نهادهای مرکزی مندرج در بند یک این ماده عبارتند از: قوه قضائیه برای جمهوری اسلامی ایران و دادستانی کل برای جمهوری قزاقستان. در صورت تغییر در عنوان‌های نهادهای مرکزی، طرف‌های متعاقد بلافاصله

- ۲- درخواست بازداشت برای استرداد باید کتبی بوده و شامل موارد زیر باشد:
- الف- اطلاعات مربوط به هویت و مشخصات شخص مورد درخواست، از جمله اطلاعات درباره تابعیت او.
- ب- مکان شخص مورد درخواست چنانچه معلوم باشد.
- پ- توضیح اجمالی از پرونده، محل و زمان ارتکاب جرم
- ت- متن قانونی که براساس آن، عمل انجام شده جرم محسوب می‌گردد.
- ث- تأیید وجود حکم جلب یا بازداشت یا لازم‌الاجراء بودن حکم دادگاه و

- مراتب را از طریق مجاری دیپلماتیک به هم اطلاع خواهند داد. از نظر این معاهده، نهادهای مرکزی طرف‌ها می‌توانند مستقیماً یا از طریق مجاری دیپلماتیک ارتباط برقرار نمایند.
- ۲- درخواست استرداد باید شامل اطلاعات زیر باشد:
- الف- اطلاعات معرف شخص و در صورت امکان، تابعیت و مکان شخص مورد درخواست
- ب- شرح وقایع پرونده
- پ- متن قانونی که براساس آن، عمل انجام شده جرم محسوب می‌گردد و مجازات ارتکاب جرم را تعیین نموده است.
- ت- متن قانونی مربوط به محدودیت مهلت تعقیب یا اجرای مجازات ارتکاب جرم
- ث- نسخه‌های احکام جلب و بازداشت صادره از جانب قاضی یا سایر مراجع ذی‌صلاح طرف متعاقد درخواست کننده
- ج- اطلاعات مبنی بر اینکه شخص مورد درخواست شخصی است که حکم جلب یا بازداشت مربوط به او است.
- چ- حقایق اثبات کننده وجود علل متشکله جرم و مدارکی که نشان‌دهنده ارتکاب جرم از سوی شخصی است که استرداد وی درخواست شده است.
- ۳- در صورتی که درخواست استرداد مربوط به یک محکوم باشد، درخواست باید شامل موارد زیر باشد:
- الف- نسخه‌ای از حکم صادره توسط دادگاه طرف متعاقد درخواست کننده
- ب- اطلاعات مبنی بر اینکه شخص مورد درخواست همان شخصی است که محکوم شناخته شده است.
- پ- سند لازم‌الاجراء بودن مجازات
- ۴- طرف متعاقد درخواست کننده باید کلیه اسناد را طبق مفاد این معاهده تأیید و ارائه و از جمله به زبان طرف متعاقد درخواست شونده یا به زبان انگلیسی ترجمه نماید.
- ۵- از نظر این معاهده، سند زمانی تأیید شده محسوب می‌گردد که از جانب قاضی یا مأمور صالح دیگری از سوی طرف متعاقد درخواست کننده امضاء یا تأیید شده باشد و رسماً از سوی مرجع مرکزی طرف متعاقد درخواست کننده مهر شده باشد.»

- ج- ارائه تأییدیه مبنی بر اینکه درخواست استرداد ارائه خواهد شد.
- ۳- طرف متعاقد درخواست شونده، پس از دریافت چنین درخواستی باید اقدامات لازم را به منظور بازداشت شخص مورد درخواست انجام دهد و بلافاصله طرف درخواست کننده را از نتیجه امر مطلع سازد.
- ۴- در صورتی که طرف متعاقد درخواست کننده نتواند اسناد مربوط مندرج در ماده (۷) این معاهده را طی مدت سسی روز از تاریخ بازداشت ارائه نماید، شخص مزبور را می توان آزاد نمود، مشروط بر اینکه چنانچه چنین درخواستی متعاقباً دریافت گردد، این آزادی مانع بررسی درخواست استرداد شخص مورد درخواست نگردد.

الف- دیدگاه مغایرت

- طبق بند (۳) ماده (۹) این معاهده، طرف متعاقد درخواست شونده پس از دریافت درخواست باید اقدامات لازم را به منظور بازداشت شخص مورد درخواست انجام دهد. از این عبارت چنین استنباط می شود که به مجرد درخواست کشور قزاقستان، ایران باید شخص مورد نظر وی را بدون بررسی اینکه آیا اتهامی متوجه او هست یا خیر، بازداشت و زندانی کند و به قزاقستان تحویل دهد. این در حالی است که بازداشت افراد بدون دلیل و یا بدون تفهیم اتهام به وی، خلاف موازین شرع است.

ب- دیدگاه عدم مغایرت

- نظری ابراز نشد.

ج- دیدگاه ابهام

- نظری ابراز نشد.

د- تصمیم شورا

ماده ۱۴- انتقال اموال

۱- در صورت انجام درخواست استرداد طبق قوانین طرف

متعاهد درخواست شونده و با در نظر گرفتن حقوق اشخاص ثالث، تمامی اموال یافت شده در قلمرو طرف متعاهد درخواست شونده که از سوی آن شخص در نتیجه ارتکاب جرم کسب شده است یا می‌تواند به‌عنوان ادله مطالبه شود، باید بنا به درخواست به طرف متعاهد درخواست کننده انتقال داده شود.

۲- اموال مذکور باید بنا به درخواست طرف متعاهد درخواست کننده منتقل شود، حتی اگر استرداد به علت مرگ، اخفاء یا فرار شخص مورد درخواست مقدور نگردد.

۳- اگر اموال مذکور در بند یک این ماده برای تحقیق پرونده کیفری ضروری باشد، طرف درخواست شونده می‌تواند به‌طور موقت تا پایان مراحل پرونده کیفری، انتقال آنها را به تأخیر اندازد.

۴- اگر قوانین طرف متعاهد درخواست شونده یا حقوق اشخاص ثالث اقتضاء نماید، تمامی اموال منتقل شده باید به‌صورت رایگان و به‌موجب درخواست، به‌طرف متعاهد درخواست شونده مسترد گردد.

الف- دیدگاه مغایرت

- حکم مقرر در ماده (۱۴) مبنی بر استرداد تمامی اموال شخص مورد استرداد به‌طرف متعاهد درخواست شونده مغایر با موازین شرع است؛ زیرا از نظر شرعی، مال مسلمان محترم است^۱ و تصرف در آن بدون دلیل شرعی جایز نیست. در حالی‌که ماده مزبور، تحویل اموال شخص را بدون اثبات هیچ جرمی و به‌صرف اتهام جایز دانسته است.

ب- دیدگاه عدم مغایرت

- با وجود عبارت «با در نظر گرفتن حقوق اشخاص ثالث» در ماده (۱۴) اشکال عدم توجه به حرمت اموال مسلمان وارد نیست؛ زیرا در صورتی‌که انتقال اموال با این حقوق تعارض داشته باشد، استرداد اموال شخص صورت نخواهد گرفت.

۱. در این زمینه پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) در حدیثی فرمودند: «خُرْمَةُ مَالِ الْمُسْلِمِ كَخُرْمَةِ دَمِهِ» یعنی مال مسلمان مثل جان او دارای حرمت و احترام است. (مجلسی، محمد باقر بن محمد تقی، بحار الأنوارالجامعة لدرر أخبار الأئمة الأطهار (ط - بیروت)، جلد ۲۹، دار إحياء التراث العربی، بیروت، چاپ دوم، ۱۴۰۳ ق، ص ۴۰۷)

ج- دیدگاه ابهام

- نظری ابراز نشد.

د- تصمیم شورا

ماده ۱۵- قاعده اختصاصی بودن

۱- شخصی که طبق این معاهده مسترد می شود نباید از سوی طرف درخواست کننده جز برای موارد زیر بازداشت، تعقیب یا مجازات شود:

الف- جرمی که براساس آن استرداد شخص صورت گرفته است یا جرمی که دارای عنوان دیگری بر اساس همان واقعیاتی است که استرداد بر مبنای آن صورت گرفته است.

ب- جرمی که بعد از استرداد شخص ارتکاب یافته است؛ یا
پ- جرمی که طرف متعاهد درخواست شونده با بازداشت، تعقیب یا مجازات شخص استرداد شده موافقت می نماید.

۲- به منظور انجام بند (۱) این ماده:

الف- طرف متعاهد درخواست شونده می تواند ارائه مدارک و اسنادی که در ماده (۷) این معاهده آمده است را درخواست نماید.

ب- در راستای اهداف این معاهده، طرف متعاهد درخواست شونده در صورت لزوم می تواند ارائه دلایل را به نحو مقرر در ماده (۷) این معاهده درخواست نماید.

پ- تأییدیه قانونی ارتکاب جرم توسط شخص مسترد شده باید به طرف متعاهد درخواست شونده ارائه شود.

ت- شخص مسترد گردیده می تواند از سوی طرف متعاهد درخواست کننده ظرف مدت معقول تا هنگامی که طرف متعاهد درخواست شونده درخواست را بررسی نماید، بازداشت شود.

۳- شخص مسترد شده طبق این معاهده را نمی توان به دلیل ارتکاب جرم قبل از استرداد، به دولت ثالثی مسترد نمود، مگر با

رضایت طرف متعاهد درخواست شونده.

۴- بندهای (۱) و (۲) این ماده برای بازداشت، متهم یا محکوم نمودن شخص مستردشده یا استرداد وی به دولت ثالث مانعی ایجاد نخواهد کرد، در صورتی که:

الف- شخص قلمرو طرف متعاهد درخواست کننده را بعد از استرداد ترک نماید و داوطلبانه به آنجا باز گردد؛ یا
ب- شخص قلمرو طرف متعاهد درخواست کننده را در مدت چهل و پنج روز از روزی که فرصت داشته است، ترک ننماید.

الف- دیدگاه مغایرت

- طبق ماده (۱۵) در صورتی که فرد مجرمی به کشور ایران تحویل داده شود، دستگاه قضایی جز در موارد احصا شده در ماده، حق بازداشت، تعقیب یا مجازات وی را ندارد. بر این اساس با پذیرش معاهده مزبور، اگر مشخص شد که وی جرائم دیگری نیز مرتکب شده است، دستگاه قضایی ایران نمی‌تواند به جرائم کشف شده رسیدگی کند. در حالی که عدم رسیدگی به همه جرایم شخص مغایر با موازین شرعی است. از این رو، انحصار ماده فوق خلاف شرع است.

- حکم آیه آخر سوره مبارکه ممتحنه^۱ مبنی بر به دوستی نگرفتن کفار، شامل انعقاد معاهده با آنان نیز می‌شود. بنابراین انعقاد معاهده مزبور با کشور قزاقستان مغایر آیه مذکور است.

ب- دیدگاه عدم مغایرت

- پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله طبق یکی از بندهای صلح حدیبیه که در سال ششم هجری با مشرکان مکه منعقد نمود، متعهد شدند افرادی که از مکه به مدینه فرار می‌کنند را به مکه بازگرداند؛ در حالی که طرف مقابل (مشرکان مکه) چنین تعهدی را نسبت به فراریان مدینه نداشتند. پیامبراکرم به جهت پایبندی به قرارداد و جهت تأمین مصالح مسلمین، فراریان مکه را با آنکه به دین اسلام گرویده بودند و با علم به اینکه برخی از آنان پس از تسلیم شکنجه خواهند شد به مشرکین مکه تحویل

۱. «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ» یعنی ای کسانی که ایمان آورده‌اید، با قومی که خداوند آنان را مورد غضب قرار داده دوستی نکنید.

دادند. بر این اساس، انعقاد چنین معاهداتی، در صورت وجود مصلحت مسلمانان مغایر با موازین شرع نیست.

ج- دیدگاه ابهام

- نظری ابراز نشد.

د- تصمیم شورا

سرانجام مصوبه

مصوبه مجلس در خصوص معاهده استرداد مجرمین بین جمهوری اسلامی ایران و جمهوری قزاقستان، در فرصت قانونی مقرر در اصل ۹۴ قانون اساسی از سوی شورای نگهبان، اظهار نظر نشد و به همین جهت، از سوی رئیس مجلس برای اجرا به دولت ابلاغ شد.^۱

۱. رئیس مجلس شورای اسلامی در نامه شماره ۱۰۹/۱۰۷۳۲ مورخ ۱۳۹۲/۲/۲۵ خطاب به رئیس جمهور «قانون معاهده استرداد مجرمین بین جمهوری اسلامی ایران و جمهوری قزاقستان» را که با اصلاحاتی در لایحه آن، در جلسه ۱۳۹۲/۱/۲۸ مجلس به تصویب رسید، به لحاظ انقضای مهلت‌های مقرر موضوع اصول ۹۰ و ۹۴ و ۹۵ قانون اساسی و عدم وصول پاسخ شورای نگهبان، جهت اجرا ارسال نمود.

امام خمینی (ره):

و از شورای محترم نگهبان می‌خواهم و توصیه می‌کنم، چه در نسل حاضر و چه در نسل های آینده که با کمال دقت و قدرت و طایف اسلامی و ملی خود را ایا و تحت تاثیر بیچ قدرتی واقع نشوند و از قوانین مخالف با شرع مطهر و قانون اساسی بدون بیچ ملاحظه ای جلوگیری نمایند.

(صحیفه امام، ج ۲۱، ص ۴۲۲)

بزرگساده شورای نگهبان

آدرس: تهران، خیابان شهید سپهبد
قرنی، کوچه خسرو، پلاک ۱۲
صندوق پستی: ۱۴۶۳ - ۱۳۱۴۵
تلفکس: ۰۴۵ - ۸۸۳۲۵ - ۲۱
info@shora-rc.ir
www.shora-rc.ir